

Під час судового розгляду суд може прийняти рішення про застосування до неповнолітнього обвинуваченого одного з примусових заходів виховного характеру, передбачених законом України про кримінальну відповідальність.

Застосування примусових заходів виховного характеру до неповнолітніх, які не досягли віку кримінальної відповідальності

Кримінальне провадження щодо застосування примусових заходів виховного характеру, передбачених законом України про кримінальну відповідальність, провадиться внаслідок вчинення особою, яка після досягнення одинадцятирічного віку до досягнення віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність, вчинила суспільно небезпечне діяння, що підпадає під ознаки діяння, передбаченого законом України про кримінальну відповідальність.

Досудове розслідування у кримінальному провадженні щодо застосування примусових заходів виховного характеру провадиться згідно з правилами, передбаченими КПК.

Для з'ясування рівня розвитку, інших соціально-психологічних рис особи неповнолітнього підозрюваного, обвинуваченого, які необхідно враховувати при призначенні покарання і обранні заходу виховного характеру, може бути призначена психологічна експертиза.

При дослідженні умов життя та виховання неповнолітнього підозрюваного, обвинуваченого належить з'ясувати:

1) склад сім'ї неповнолітнього, обстановку в ній, взаємини між дорослими членами сім'ї та дорослими і дітьми, ставлення батьків до виховання неповнолітнього, форми контролю за його поведінкою, морально-побутові умови сім'ї;

2) обстановку в школі чи іншому навчальному закладі або на виробництві, де навчається або працює неповнолітній, його ставлення до навчання чи роботи, взаємини з вихователями, учителями, однолітками, характер і ефективність виховних заходів, які раніше застосовувалися до нього;

3) зв'язки і поведінку неповнолітнього поза домом, навчальним закладом та роботою.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04. 2012.
2. Коментар до кримінального процесуального кодексу, за загальною редакцією професорів В.Г. Гончаренка, В.Т. Нора, М.Є., К. 2012

Городенець Анатолій Олександрович

курсант 4 курсу

факультету з підготовки слідчих

Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ

Науковий керівник: Захарко А. В

кандидат юридичних наук., доцент, майор міліції

ВСТАНОВЛЕННЯ НАГЛЯДУ ЗА НЕПОВНОЛІТНІМ ПІДОЗРЮВАНИМ НА ДОСУДОВОМУ ПРОВАДЖЕННІ ЗА КПК УКРАЇНИ 2012 РОКУ

Вступ в дію нового кримінального процесуального кодексу України (далі КПК) є визначною подією для усього кримінального судочинства. На сьогодні доволі актуальні питання щодо нових інститутів КПК. Це пояснюється мінімальною методичною базою розробок тих чи інших положень нових інститутів та відсутністю

практичного застосування норм закону. Опираючись на вищезазначене, пропоную Вашій увазі наукові напрацювання стосовно встановлення нагляду за неповнолітнім підозрюваним і обвинуваченим за КПК.

В системі заходів забезпечення кримінального провадження не передбачено такої дія, як передання неповнолітнього під нагляд, але в статті 493 КПК зазначається, що до неповнолітнього підозрюваного, крім запобіжних заходів, передбачених статтею 176 КПК, може застосовуватися передання під нагляд.

КПК у п.12 ч.1 ст.3 визначає, що неповнолітньою є особа у віці від 14 до 18 років [1].

Визначивши точні вікові межі між неповнолітнім, малолітнім чи дорослим дозволить точно визначити коло осіб, стосовно яких можна встановлювати нагляд, передбачений ст. 493 КПК.

Тлумачний словник української мови під поняттям нагляд розуміє пильнувати, слідкувати за ким-небудь з метою контролю, забезпечення порядку та ін [7, С. 343].

Грошевий Ю.М. під поняттям нагляду розуміє систему цілеспрямованих, систематизованих і взаємопов'язаних дій, які виникають із потребою в контролюванні дій та поведінки підконтрольного [5, С. 240].

У свою чергу, в ч.2 ст. 493 КПК зазначено, що наглядом за неповнолітнім підозрюваним є узяття на себе батьками, опікунами, піклувальниками або представником адміністрації дитячої установи письмового зобов'язання забезпечити прибуття неповнолітнього підозрюваного чи обвинуваченого до слідчого, прокурора, слідчого судді, суду, а також його належну поведінку.

Той же самий тлумачний словник української мови тлумачить поняття поведінка, як сукупність чийх-небудь дій, вчинків, способу життя [7, С. 244].

Також він роз'яснює, що належність є нічим іншим, як тим, що треба, те, що повинно бути [7, С. 344].

На підставі цього можна сформулювати, що належна поведінка неповнолітнього підозрюваного – це сукупність дій неповнолітнього підозрюваного, його вчинки, спосіб життя, які з точки зору права та моралі є правильними, тобто такими, що не порушують їх приписів (авторське визначення).

Зайчук О.В. вважає, що встановлення щодо неповнолітнього нагляду — це особливий запобіжний захід, який полягає в передачі неповнолітніх під нагляд батьків, опікунів чи піклувальників або передачі під нагляд адміністрації дитячого будинку (якщо неповнолітній сирота) [6, С. 245]. З вищезазначених понять визначаються об'єкти регулювання поведінки неповнолітнього підозрюваного і ними є право та мораль.

Визначене законом коло осіб, які можуть виступати наглядачами у контексті ст.293 КПК, повинно пильнувати і слідкувати з метою контролю і забезпечення порядку за діями неповнолітнього. Право і мораль виступають наріжними каменями такого нагляду.

Суб'єктами, яким можна передати неповнолітнього підозрюваного під нагляд є:

- 1) батьки;
- 2) опікуни;
- 3) піклувальники;
- 4) до неповнолітніх, які виховуються в дитячій установі, - передання їх під нагляд адміністрації цієї установи.

Ст. 143 Сімейного кодексу України (далі СК) тлумачить, що батьками дитини є батько (тато) і мати [2, С.43].

Тлумачному словнику української мови зазначено, що опікуном є той, хто виявляє піклування і доглядає за ким-небудь. В цьому ж джерелі зазначається, що піклувальником є особа, яка дбає про кого-небудь [7, С. 234].

В ч.2 ст. 3 КПК зазначено, що терміни, які вживаються КПК, визначаються спеціальними нормами КПК та іншими законами України. Поняття із тлумачного словника української мови не є легальним і ми не можемо застосовувати його для тлумачення поняття опікун за КПК. Книга 1, Глава 6 Цивільного кодексу України зазначає, що опікуном чи піклувальником є фізична осудна особа, яка у встановленому порядку визнана судом опікуном чи піклувальником [3, С. 134].

Дитячі установи згідно із законодавством України створюються для дітей, які не мають необхідних умов виховання і навчання в сім'ї, для дітей-сиріт і дітей, які залишилися без піклування батьків, для дітей, які потребують тривалого лікування, для осіб, які мають вади у фізичному чи розумовому розвитку і не можуть навчатися в масових навчальних закладах, є:

1. загальноосвітні школи-інтернати;
2. школи-інтернати;
3. дитячі будинки;
4. дитячі будинки сімейного типу;
5. спеціалізовані загальноосвітні школи-інтернати;
6. школи соціальної реабілітації;
7. училища соціальної реабілітації [2, С.76].

У ході вивчення теми автором було зроблено роботу щодо порівняння запобіжного заходу особистої поруки та кримінального процесуального рішення щодо передання неповнолітнього підозрюваного чи обвинуваченого під нагляд. Результати порівняння були розміщені в Таблиці № 1 (див. Додатки).

Встановлення нагляду за неповнолітнім підозрюваним є особливим видом особистого зобов'язання. Виходячи з матеріалів Таблиці № 1, ми розуміємо, що встановлення нагляду за неповнолітнім підозрюваним є дуже схожим із запобіжним заходом особистої поруки. Це дає можливість припустити, що це загальним і спеціальним правилом. Але існує проблема у застосуванні загального і спеціального: якщо ми застосовуємо зазначений вище запобіжний захід то немає сенсу застосовувати встановлення нагляду за неповнолітнім підозрюваним чи обвинуваченим. Із змісту ст. 243 СК випливає, що неповнолітня особа не може одночасно мати батьків, опікунів і піклувальників [4, С. 232]. Це дає повне право стверджувати про те, що запобіжний захід особистої поруки і кримінального процесуального рішення встановлення нагляду за неповнолітнім підозрюваним, не може застосовуватися до різних наглядачів одночасно, так як їх не буде, бо буде хтось один – батьки, опікуни, піклувальники чи дитяча установа.

Керуючись вищезазначеним, пропоную доповнити статтю 492 КПК частиною 4 таким змістом: «Заборонено застосовувати запобіжний захід особистої поруки до неповнолітнього підозрюваного чи обвинуваченого разом із встановленням до нього нагляду, передбаченого статтею 493 КПК».

Є доволі цікавим той факт, що при порушенні зобов'язання батьків, опікунів, піклувальників щодо встановленого нагляду, тягне за ними грошове стягнення у розмірі від 2 до 5 мінімальних заробітних плат. У свою чергу, адміністрація дитячої установи не несе ніякої відповідальності за порушення взятих на себе зобов'язань. Пропоную ввести загальне грошове стягнення також для адміністрації дитячої установи і пропоную доповнити ч.5 ст. 493 КПК і викласти у такій редакції: «При відібранні зобов'язання про взяття під нагляд батьки, опікуни, піклувальники, адміністрація дитячої установи попереджаються про характер підозри чи обвинувачення неповнолітнього і про їхню відповідальність у разі порушення взятого на себе зобов'язання. При порушенні цього зобов'язання на батьків,

опікунів, піклувальників, а також адміністрацію дитячої установи накладається грошове стягнення від двох до п'яти розмірів мінімальної заробітної плати».

ЛІТЕРАТУРА

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон від 13 квітня 2012 р. // Голос України. – 2012. – 19 травня (№ 90-91). С. 2.
2. Сімейний кодекс України: Відомості Верховної Ради. – 2002, № 21-22.
3. Цивільний кодекс України: Відомості Верховної Ради. – 2003, № 40-44.
4. Кримінально-процесуальне право; Курс лекцій: навчальний посібник. Лобойко Л.М. – К.: «Істина», 2007.
5. Кримінальний процес: підручник / за ред. Грошового Ю.М. та Каплінової О.В. – Х.: «Право», 2010.
6. Теорія держави і права: академічний курс. Зайчук О.В., Оніщенко Н.М. – К.: «Юрінком Інтер», 2006.
7. Сучасний тлумачний словник української мови. Кусайкіна Н.Д., Цибульник Ю.С. – К.: «Школа», 2008.

Беззуб Яна Олександрівна

курсант 4 курсу факультету з підготовки слідчих
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

Науковий керівник: Солдатенко О.А

професор, кандидат юридичних наук., полковник міліції,

ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАСТАВИ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВАХ НЕПОВНОЛІТНІХ

Актуальність даної теми полягає у тому, що з прийняттям нового кримінально процесуального кодексу (далі КПК), в Україні почне діяти зовсім нова, європейська система запобіжних заходів. Законодавець відмовився від таких видів запобіжних заходів, як: підписки про невиїзд, поруки громадської організації або трудового колективу, нагляду командування військової частини.

Система запобіжних заходів визначена в ст. 176 КПК України, а саме:

- 1) особисте зобов'язання (ст. 179 КПК);
- 2) особиста порука (ст. 180 КПК);
- 3) застава (ст. 182 КПК);
- 4) домашній арешт (ст. 181 КПК);
- 5) затримання – тимчасовий запобіжний захід (ст.ст. 188–192, 207–213 КПК);
- 6) тримання під вартою (ст. 183 КПК).

Вони призначені для врегулювання правових відносин, що виникають у сфері кримінального судочинства, у всіх випадках, коли необхідно виключити для підозрюваного, обвинуваченого можливість переховатися від органів досудового розслідування або суду чи іншим чином зашкодити встановленню істини.

За своєю юридичною природою запобіжні заходи застосовуються тоді, коли особа ще не визнана винною у скоєнні кримінального правопорушення, тобто згідно із презумпцією невинуватості вона є невинуватою. Тому застосування запобіжних заходів ні в якому разі не повинно розцінюватися як покарання, а є лише певними обмеженнями особи, яка підозрюється чи обвинувачується у скоєнні кримінального правопорушення.

В особливих порядках кримінального провадження (розділ IV) зазначається, що до неповнолітніх підозрюваних, обвинувачених може застосовуватися передання їх під нагляд батьків, опікунів чи піклувальників, а до